

Erken Çocukluk Döneminde Görsel Okuma Bağlamında Sessiz Kitaplar

Quiet Books in the Context of Visual Reading in Early Childhood

Aslıhan Gülbil¹, Asuman Bilbay²

¹*Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, aslihangulbil@gmail.com, (https://orcid.org/0009-0001-8515-3078)*

²*Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, abilbay@cumhuriyet.edu.tr, (https://orcid.org/0000-0002-3301-9846)*

Geliş Tarihi: 25.01.2024

Kabul Tarihi: 27.03.2024

ÖZ

Çocukların çok yönlü gelişimlerine oldukça önemli katkılarda bulunan çocuk edebiyatının birçok alt dalı bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri yazılı ve sözlü olarak gruplandırılmaktadır ve sessiz kitaplar yazılı edebiyat ürünleri arasında yer almaktadır. Genel olarak çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların başta dil ve bilişsel gelişimi olmak üzere tüm gelişim alanlarını desteklemekte, aynı zamanda onların yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini geliştirmektedir. Bunun yanı sıra sessiz kitaplar edebiyatın en güzel sanatsal biçimlerinden biri olarak kabul edilirler ve çocuklara çok çeşitli konu, tema ve zorluk seviyesinde ürünler sunarlar. Çocuklar tarafından görsel okuma aracılığı ile incelenen resimler, onların yeni hikâyeler üretmesini de sağlamaktadır. Yapılan bu araştırma derleme türünde olup konuyla ilgili literatür taranmıştır. Bu derleme çalışmasının amacı erken çocukluk döneminde önemli bir yere sahip olan sessiz kitapların tanımını, türlerini ve çocukların gelişimindeki önemini ve katkısını ortaya koymaktır. Çocukların görsel hafızasını güçlendiren, kelime dağarcığını geliştiren ve çocukların kendi hikâyelerini özgürce oluşturmalarına katkı sağlayan sessiz kitapların yaygınlığının ve bilinirliğinin artması, eğitimciler ve ebeveynler arasında tercih edilirliğini de gün geçtikçe artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, görsel okuma, sessiz kitap.

ABSTRACT

There are many sub-branches of children's literature that make significant contributions to the versatile development of children. Children's literature works are grouped as written and oral, and silent books are among the written literary products. In general, children's literature products support all developmental areas of children, especially their language and cognitive development, and also develop their creativity and imagination. In addition, silent books are considered one of the most beautiful artistic forms of literature and offer children a wide range of subjects, themes and levels of difficulty. Pictures examined by children through visual reading also enable them to produce new stories. This research is a compilation type and the relevant literature has been scanned. The aim of this review study is to reveal the definition and types of silent books, which have an important place in early childhood, and their importance and contribution to the development of children. The increasing prevalence and awareness of silent books, which strengthen children's visual memory, improve their vocabulary, and help children create their own stories freely, is increasing their preference among educators and parents day by day.

Keywords: Children's literature, visual reading, silent book.

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı, çocukların yararı göz önünde bulundurularak çocuğa görelilik ilkesi ile hazırlanan edebiyatı ve yayınları ifade etmektedir (Şirin, 2000). Çocuk edebiyatı; çocukların ilgi, beklenti, beğeni, anlama düzeylerine uygun konuları onların anlamlandırmalarına olanak sağlayan bir dil kullanılarak aktaran edebiyat türüdür (Aslan, 2019). Yazarların sundukları hikâyelere ek olarak, çocuklar bunlar hakkında yorumlar yaparak yaratıcı düşüncelerini ve görsel dünyalarını beslemektedirler (Şirin, 2000). Çocuk edebiyatı, çocukların özellikle dil gelişimlerini desteklemenin yanı sıra problem çözme, gruplama gibi matematiksel becerileri kazanmalarını sağlar. Aynı zamanda iletişim, paylaşma, empati kurma ve işbirliği yapma gibi sosyal becerileri de geliştirir. Bunların yanı sıra çocukların olumlu kişilik gelişimlerini, edebi ve estetik değer algılarını, dinleme ve eleştiri becerilerini, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını destekler (Yüksel Gemalmayan, 2011). Çocukların farklı gelişim alanlarına büyük etkisi olan çocuk edebiyatının alt dalları da bulunmaktadır. Sessiz kitaplar dilden bağımsız olarak çocukların anlayabileceği ve keyif alabileceği, sözsüz resimli kitaplar için kullanılan bir terimdir. Bu kitaplar; hikâyeyi yazı, kelime veya cümle kullanmadan görsel unsurlarla anlatıp, okuyucunun kendi hikâyesini özgün bir şekilde oluşturmasına olanak tanır. Sessiz kitaplar, çizimleri ve görsel yapısıyla çocukların ilgisini çekmenin yanı sıra, henüz okuma-yazma bilmeyen okul öncesi dönem çocuklarının resimler aracılığı ile kendi hikâyelerini oluşturmalarını sağlayarak dil gelişimlerini destekleyen önemli bir kaynaktır.

Sessiz kitaplar, okuyucuların anlam yaratmak için tek bir işaret sistemini, yani görselleri kullanmalarına olanak sağlaması açısından benzersizdir. Görsel dil ile çocuklar yaşamını zihninde depolamakta, kodlamakta ve çözümlenmektedir. Bunun beraberinde gelen oluşum ise çocukta kavramsal ve imgesel düşünme yapısıdır (Yüksel Gemalmayan, 2011). Görsellerin, çocuklara olan etkisi ve önemi onların sadece okudukları kitaplar çerçevesinde geliştirecekleri bilişsel becerileri ile sınırlı olmamaktadır. Günümüzde medya araçlarının yaygın kullanımı ile görsellik vazgeçilemez bir unsur olarak yaşamımızın içerisinde yer edinmiştir. Bundan dolayı görsel okuryazarlık becerileri de herkes için önem arz eden bir noktaya gelmiştir (Fleckenstein, 2002). Görsel okuryazarlığın küçük yaşlardan itibaren eğitim ile iç içe olması gerekmektedir. Resimli çocuk kitaplarındaki resimler aracılığı ile çocuklar görsel materyalleri anlamlandırabilmekte ve görsel okuma becerilerini destekleyebilmektedir (Koç vd., 2015).

1.1. Çocuk Edebiyatı

Erken çocukluk döneminde; çocukların yaşama hazırlanmaları, hayal güçlerinin, yaratıcılıklarının ve bakış açılarının gelişimi açısından çocuk edebiyatı oldukça önem arz etmektedir (Gönen, 2014; Koyuncuoğlu, 2021). Çocuk edebiyatı, edebiyatın alt başlığı olarak ele alınmakta ve gerek içeriği gerekse anlatımı bakımından çocuğa görelilik ilkesini hedef edinmektedir (Koyuncuoğlu, 2021). Yaş grubu dikkate alınarak yazılan kitaplar ile çocukların okuma kültürü, güven, sevgi, saygı, estetik duyarlılık gibi becerileri kazanması amaçlanmaktadır (Şimşek, 2014). Bununla birlikte çocuk edebiyatının amaçları arasında; çocukların bir gruba ait olma, sevmeye, sevilme ihtiyaçlarının karşılanması da bulunmaktadır (Sever, 2013). Çocuk edebiyatındaki eserler çocukların kendilerini tanımalarına, problem çözme becerilerinin gelişimine (Koyuncuoğlu, 2021), içinde buldukları kültür başta olmak üzere diğer kültürleri tanımalarına olanak sağlamaktadır (Crawford & Hade, 2000; Kerry-Moran & Aerila, 2019). Bununla birlikte çocuk edebiyatı ürünlerinde görseller ile soyut sözcüklere ulaşan çocukların bilişsel gelişimi, dil gelişimi ve sosyal-duygusal gelişimi başta olmak üzere tüm gelişim alanları desteklenmektedir (Hower & Griffey, 2003; Koyuncuoğlu, 2021). Bu katkıları nedeniyle tercih edilen çocuk edebiyatı ürünlerinden olan hikâye kitaplarının ilgi çekici ve cazip hale getirilmesinde resimleme oldukça önemlidir.

1.2. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Resimleme

Çocukların çok yönlü gelişimlerine etki eden çocuk kitaplarında yer alan resimler hazırlanırken, onların gelişim özelliklerine ve sosyokültürel değerlere dikkat edilmeli ve amaca uygun olmalarına özen gösterilmelidir (Yuan vd., 2022). Aynı zamanda resimlerin açık, anlaşılır ve konu bütünlüğü ile uyumlu olması da önemli hususlardan biridir (Erdal, 2007).

Çocuk edebiyatı ürünlerindeki resimler; kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işleve sahip olduğu gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten bazen de metne yeni anlamlar katan estetik uyarılardır. Sanatçı duyarlılığı ile yapılan resimler; çocukların görme duyusunun eğitilmesini sağlar ve yapılan bu resimler onlar için sanat eğitimi sürecinin somut araçlarıdır. Aynı zamanda çocukların çevrelerindeki nesne ve varlıkları tanımalarına yardımcı olur (Fang, 1996; Sever, 2012). Bu yüzden çocuk kitaplarındaki resimler işlevleri itibarıyla anlatıyı bütünleyerek sözcüklerin oluşturduğu anlam dünyasına görsel bir yorum katmalıdır (Sever, 2012). Çocuk kitaplarındaki metin miktarı sınırlı olduğu için resimler; hikâyelerdeki zaman ve mekânı detaylandırmak, tarihsel arka plan oluşturmak, bir olayı ya da kavramı vurgulamak için kullanılabilir (Fang, 1996).

1.3. Sessiz Kitaplar

Görselliğin ön planda olduğu çocuk edebiyatı eserlerinde geçmişten süregelen kâğıda basılan kitapların yanı sıra etkileşime bolca imkân veren farklı malzemelerden hazırlanan kitaplar da günümüzde yaygınlaşmaktadır (Büyükköse, 2020). Kitaplarda kullanılan malzemelerin çeşitlenmesiyle birlikte farklı özelliklere sahip kitaplar da yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu kitaplar yazı içeren, resim ve yazının bir arada olduğu, yalnızca resimlerden oluşan kitaplar olarak gruplandırılabilir (Bayraktar, 2022). Çocuk edebiyatı alanında yalnızca resimlerden oluşan “sessiz kitaplar” son zamanlarda ülkemizde de giderek yaygınlaşmaya başlayan kitap çeşididir.

Sessiz kitapların resimli kitapların bir türü mü yoksa bir alt türü mü olduğu konusundaki tartışmalar sürerken Bosch (2018); Nikolajeva ve Scott (2006) tarafından resimli kitaplara yönelik “anlatım ve gösterime dayalı olan kitaplar” olarak yapılan klasik sınıflandırmayı sessiz resimli kitapların büyük çeşitliliğini ortaya koyacak şekilde genişletmiştir.

Bosch (2018)’e göre sessiz kitaplar; “hikâye anlatımına odaklananlar” ve “gösterime odaklananlar” olmak üzere iki kategoride ele alınabilir. Bir hikâye anlatmaya odaklanan sessiz resimli kitaplarda anlatım, karakterlere ve onların dâhil oldukları eylemlere odaklanır. Hikâyenin kökenine bağlı olarak bu kitaplar üç gruba ayrılabilir. Bunlar uyarlamalar, yeniden yaratımlar ve orijinal hikâyelerdir. Uyarlamalar, önceden yazılmış kurgusal öykülerin grafik versiyonlarıdır. Uyarlama hikâyeler, dayandıkları orijinal metin bilgisi olmadan tam olarak anlaşılabilir. Bu nedenle; okuyucuyu, başka kaynaklardan zaten bildiği hikâyeyi görsellerle hatırlamaya davet eden resimli kitaplardır. Klasik masallardan yapılan uyarlamalar daha fazla iken masalların, mitlerin ve efsanelerin sözsüz uyarlamaları çok daha az görülür. Yeniden yaratımlarda sanatçılar, mevcut bir yapıtı önemli ölçüde değişiklik yaparak yeni bir yapıt yaratmak için temel olarak kullanırlar. Alt metni bilmek bu resimli kitapların anlaşılmasını zenginleştirir de her zaman çok önemli olmayabilir. Orijinal sessiz resimli kitaplar ise, önceden var olan bir metne dayanmayan hikâyeler sunan kitaplardır.

Bosch (2018); gösterime odaklanan sessiz resimli kitapları; günlük yaşam durumlarının, şehir manzaralarının anlatsal tasvirine ve kavramların açıklanmasına yoğunlaşmaları bakımından ‘belgesel’ çekiciliğine sahip kitaplar olarak tanımlamaktadır. Bu kitaplarda ‘göstermek’, ‘anlatmaktan’ daha önemlidir. Bu resimli kitapların çoğunluğu gerçek manzaraları ve olayları tasvir ederken, bazıları fantastik öğeler içerebilmektedir. Gösterime odaklanan sessiz kitaplar; günlükler, panoramik kitaplar ve kavramları açıklayan hikâye kitapları olarak sınıflandırılmaktadır. Günlükler; genel olayları, yani içinde belirli bir olayın meydana gelmediği

günlük yaşam hikâyelerini anlatan resimli kitaplardır. Panoramik resimli kitaplar karakterlerin başına gelenlerden çok bağlama odaklanır. Ortamlar, şehir manzaraları ve insanlar, varsa ana karakterlerle ilgi odağını paylaşır. Sayıca daha az olan kavram açıklayan resimli kitaplar, kavramları açıklamak için görsel bir anlatı kullanır. Arizpe (2013); tamamıyla resimlerden oluşan sessiz kitapların yanı sıra genellikle başlıkta, bazen de resimlerin içine gömülü şekilde (örneğin cadde veya dükkân adı) olmak üzere en azından birkaç kelimenin bulunduğu çeşitli kitapların da basıldığını ifade etmektedir. Bu kitaplar sessiz kitap ya da sözsüz kitap yerine; neredeyse sözsüz, hemen hemen sözsüz veya seyrek sözlü metin gibi terimlerle isimlendirilmektedir.

Sessiz kitapların çocuklarda okuma becerisini oluşturmak, sözel ifade veya yazma becerilerini geliştirmek, üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek, başarıya ve özgüven duygularını kazandırmak gibi işlevleri bulunmaktadır (Büyükköse, 2020; Gorman vd., 2011). Okuma yazmayı öğrenmede, çocuğun mesajları “çözerek” onlardan bilgi çıkarmasını ve böylece kendi bilgisini oluşturmasını sağlayan uygulamalara yer verdiği için sessiz kitaplar önemli görülmektedir (Guichot-Muñoz vd., 2020). Sessiz kitaplar genellikle kısadır. Bu kısalık genellikle olay örgüsü, mekân, karakterler gibi hikâyeye öğelerinin daha derin analiz edilmesini destekler (Smith, 2003). Çocuğun kendi kendine kitapla etkileşim kurarak okuyabileceği bu kitaplar; çocuğun dış faktörlerin etkisinden de arındırılmasını sağlamaktadır (Bayraktar, 2022). Ebeveynlerin çocukları uykuya dalmadan önce okumayı tercih ettikleri sessiz kitaplar; içeriğinde yer alan ilgi çekici hikâyeler, onlarla sevimli karakterler, sanatsal çizimler ve ilginç tasarımlarla ilgili yaratıcı, keyifli, şartırcı sohbetler yapmalarına olanak sağlar (Ciecierski vd., 2017).

Sessiz kitapların çocukların gelişimlerine olan katkılarının yanı sıra eğitim sürecinde de kullanılması, ders etkinliği olabileceği gibi dinlendirici bir etkinlik bağlamında da ele alınabilir (Bayraktar, 2022). Çocukların sessiz kitapları tanıması, kitap kavramını anlamalarını sağlamak için önemlidir. Çocuklar, sessiz resimli kitaplar aracılığı ile kitabın içeriğinin ne olduğu ve kitabın hangi bilgileri sunduğu hakkında anlayış geliştirebilir. İçerisinde metin olmayan kitaplar çocuklar için daha eğlencelidir (Lubis, 2018). Sessiz kitapların grup okumaları sırasında kullanımı ile kitabın yorumlanması etrafında oluşturulan tartışmadan hareketle nasıl sözlü, özlü ve değişken bir deneyime yol açtığı gözlemlenebilir (Reynolds & Evans, 2009).

Çocuklar sessiz kitaplar aracılığı ile hikâyeye oluştururken aynı zamanda hikâyenin akışının nasıl işlediğini fark ederek hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını hikâyelerine aktarmaktadırlar (Büyükköse, 2020; Marble, 2012). Yazarının veya resimleyeninin anlatmak istediğini ortaya koymak amacı ile yazmış olduğu bu eserler; yazıldığı andan itibaren eser sahibinin elinden çıkıp bağımsızlık kazanmaktadır (Sivri, 2014). Sessiz kitaplarda belirli bir hikâyeden bahsetmek mümkün değildir. Yazarı tarafından bir amaçla yazılan bu kitaplar kendine has bir değer oluşturmaktadır (Alver, 2004). Okuyucu, farklı hikâyeler oluşturarak kendi deneyimlerini hikâyesine aktarabilir. Böylelikle eser sahibinin planladığı hikâyeye ek olarak bir kitap üzerinden birçok hikâyeye oluşturulabilir (Büyükköse, 2020; Elbir, 2020; Pantaleo, 2007). Sessiz kitaplardaki yoruma açıklık çocukların dil gelişiminin desteklenmesinde oldukça etkili olmaktadır (Lubis, 2018). Çocukların sessiz kitaplar aracılığı ile görsel hafızası güçlenerek kelime dağarcıkları da artmaktadır. Görselleri dilediği gibi yorumlayıp onlardan yeni bir hikâyeye ortaya koymaları bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Büyükköse, 2020). Sessiz kitapların içerisinde bulunan resimler yolu ile kelimeler somutlaşabilmekte çocuk, bu kelimeleri kavrayarak farklı kelime veya fiillerle ilişkilendirebilmektedir (Atasagun, 2022). Bu bağlamda sessiz kitaplar aracılığı ile kelimelere daha az aşinalığı olan okul öncesi yaş grubu çocukları, kendi hikâyelerini oluştururken aslında birer yazar olmaya yöneltilmektedir (Yang vd., 2016). Aynı zamanda sessiz kitaplar okuyanların psikolojik durumlarını da yansıtabilmektedir (Bayraktar, 2022).

Sessiz kitaplar, okuyuculara görüntüleri okumanın ve sözcükleri kullanmanın yeni yollarını deneme şansı sunan görsel anlatımlardır. Sessiz kitaplar çeviri gerektirmeden editoryal sınırların ötesine geçerek dünyayı resimler aracılığıyla anlatan ortak bir söylem yaratmaktadırlar. Sessiz kitaplarda sessizlik; başka dilleri, işaretleri, renkleri, görsel dizileri ve şekilleri de dinlemek demektir. Bu nedenle, çağdaş sessiz kitaplarda; sözcüklerin ötesinde, yaratıcı ve içsel anlamların inşa edildiği, böylece tartışmaya ve düşünmeye davet eden yeni anlatı düzeylerinin buluşmaları gerçekleşir (Terrusi, 2017).

Sessiz kitaplar farklı konularda hazırlanabildiği gibi sessiz kitapların içeriği çoğunlukla sosyal sorumluluklar, değerler, çevre ve doğaya yönelik olmaktadır (Bayraktar, 2022). Yaşça büyük çocuklar için sessiz kitaplar; çocuk işçiliği, göçmenlik, istihdam, savaş gibi konulardaki tartışmaları kolaylaştırmak için okullarda kullanılabilir. Karmaşık küresel temalara sahip metinleri incelemek; sosyal destek sağlayabilmek için çözümler sunabilir, yerel kültürlerle köprüler kurabilir ve kültürel veya dilsel engeller nedeniyle daha önce konuşulmayan konulardaki tartışmaları kolaylaştırmak için bir araç olabilir (Zhu, 2022). İtalya'nın Lampedusa adasında oluşturulan kütüphane de bu amaca hizmet etmektedir. Bu kütüphanede farklı ülkelerden gelen göçmen çocuklar için dilden bağımsız olarak onların anlayabileceği ve keyif alabileceği sessiz kitaplardan oluşan bir koleksiyon oluşturulmuştur (IBYY, 2023). Yalnızca resimlerin kullanıldığı bu kitapların iletişim yönü de evrensel olmaktadır (Elbir, 2020). Tüm bu yerel ve evrensel katkıları bağlamında erken çocukluk döneminde çocukların sessiz kitaplarla tanışmasını sağlamak oldukça önem kazanmaktadır.

1.4. Görsel Okuma ve Sessiz Kitaplar

Görsel okuryazarlığa ilişkin en bilinen tanımlama Fransecky ve Debes (1972) tarafından yapılan tanımlamadır. Buna göre görsel okuryazarlık, görerek ve aynı zamanda diğer duyuşal deneyimleri yaşayarak ve bütünleştirerek geliştirilebilen bir grup görme yeterliliğidir. Bu yeterliliklerin geliştirilmesi, doğal olmayan öğrenmeler için temel nitelik taşımaktadır (akt. Chauvin, 2003). Günümüzde okuyucular, onları karmaşık ve çok katmanlı kılan görsel öğelerin yer aldığı birçok metinle karşılaşmaktadır. Artık okuryazar olmak, kelimelerin yanı sıra giderek daha fazla sayıda resim, harita, diyagram, tablo ve metin özelliklerini zihinde işlemeyi gerektirmektedir (Coskie & Davis, 2008).

Güneş (2013)'e göre de görsel okuma, okuma kavramının geniş perspektifinde yer alan; resim, grafik, sembol, şekil, renk, kroki gibi görselleri yorumlama becerisidir. Aynı zamanda görsel okuma bir dizi zihinsel işlemin gerçekleştirildiği karmaşık bir süreçtir. Görsel okuma becerisinin önemli olmasının sebeplerinden biri mesajların iletimini tek bir görsel ile gerçekleştirmesidir. Bu mesajlar yazı dili ile sayfalarca sürebilecekken görsellik kullanılarak daha etkili ve kısa yoldan sunulmaktadır (Öztürk & Kavas, 2019). Görsel okuma becerisi, çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek ve onlara eleştirel düşünme becerisi kazandırmak noktasında fayda sağlamaktadır. Bunlara ek olarak anlama becerisini kazandırarak öğrenmeyi ve bilgileri bütünleştirmeyi sağlamaktadır. Görsel okuma; çocuğun gelişimde kazandırılması istenen bir konuyu ya da kavramı çocukların zihinsel şemaları aracılığı ile yapılandırmasına ve düzenlemesine etki etmektedir (Güneş, 2013). Resimlerin yazılı anlatımlara kıyasla zihinde daha uzun süre kaldığı bilinmektedir. Bu noktada görsel imgelerin kullanımı, ifade edilmesi gereken ancak kelimelerin yetersiz kalabildiği durumlarda konunun anlaşılabilirliğini arttırmaktadır (Uzuner vd.,2010).

Kitaplardaki resimler, görsel okuryazarlığı geliştirmeleri için çocuklara birçok fırsat sunar. Bir resimden okunacak, açıkça tasvir edilenlerin yanı sıra dolaylı olarak çıkarılacak ve anlaşılacak çok şey vardır. Çocuklara okuma öğretildiği gibi görselleri okumayı öğretmek için resimli kitaplardan yararlanılabilir (O'Neil, 2011). Okuyucuların, sessiz kitaplardaki görsel ve anlatsal kuralları anlamalarının yanı sıra, tek tek görüntü ve resimlerde neler olduğunu yorumlayabilmeleri de gerekmektedir. Yüz ifadeleri, jestler, ortamlar, olaylar, eylemler ve

motiflerin tümü, görsel anlatının anlam potansiyelini sabitleyecek hiçbir metin mevcut olmadığından, görüntülerin dizisinden çıkarılmalıdır (Serafini, 2014).

Çocukların yaratıcılıklarının gelişiminde büyük etkisi olan sessiz kitapların aynı zamanda onların görsel okuma becerisini desteklediği söylenebilir (Hower & Griffey, 2003). Sessiz kitaplarda bulunan görseller, okuyuculara farklı imkânlar sunarak onların zihinsel bir yolculuğa çıkmasını sağlamaktadır. Görselleri farklı şekillerde yorumlayarak sözel hikâyeye anlatımını destekleyen sessiz kitaplar, okuyucuyu ciddi bir gözleme ve düşünmeye sevk etmektedir (Atasagun, 2022). Sessiz kitaplardaki görseller arasında dolaşmak, sundukları olanakları keşfetmek görsel okuryazar olmanın önemli bir parçasıdır (Serafini, 2010; Serafini, 2012). Sessiz kitaplarda yer alan resimlerin incelenmesi ve bu konu üzerinde yürütülen tartışmalar çocuklarda eleştirel düşünme becerisi ve karakter gelişimi içinde bir temel sağlamaktadır (Smith, 2003).

Arizpe (2014) sessiz kitaplardaki görsellerden anlam yaratabilmek için okuyucuların yapması gerekenleri;

- Hikâyeye dizisine katılarak görsel anlatıma ses vermek,
- Karakterlerin düşünce, duygu ve fikirlerini yorumlamak,
- Belirsizliğe tolerans göstererek her şeyin anlaşılamayacağını ve bir cevabının olmayacağını kabul etmek,
- Görsel anlatım ile çeşitli okuma yollarının olabileceğinin fark etmek,
- Anlatı dizisinde olup bitenleri hipotezlerle detaylandırmak, şeklinde özetlemiştir.

YÖNTEM

Görsel okuma bağlamında sessiz kitaplar üzerine gerçekleştirilen bu çalışma derleme türünde yürütülmüş olup, ilgili okumalar ve literatür taraması sonucunda sessiz kitapların günümüzde giderek yaygınlaşan bir kitap türü olması ile birlikte görsel okumadaki önemi incelenmiştir. Bu derleme çalışmasının yapılandırılması dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak çocuk edebiyatı ele alınarak ilgili literatür doğrultusunda çocuk edebiyatından bahsedilmiştir. İkinci olarak çocuk edebiyatında resimleme üzerinde durulmuş, üçüncü olarak sessiz kitaplar ve özellikleri incelenmiş ve son olarak da görsel okuma ve sessiz kitaplar arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Çalışmanın sonucunda bu dört aşamada elde edilen sonuçlar bütüncül olarak değerlendirilerek, görsel okuma bağlamında sessiz kitapların çocukların gelişimine olan etkisi ve önemi ortaya konulmuş ve konu ile ilgili öneriler sunulmuştur. Yapılan bu çalışma ile ilgili alana katkı sunulması amaçlanmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sessiz kitapların çoğu 2-8 yaş arasındaki çocuklara yönelik olduğu için erken çocukluk döneminde sıklıkla tercih edilmektedir. Bu kitaplar edebiyatın en güzel sanatsal formlarından birisi olarak kabul edilmekte; konu, tema ve zorluk seviyesi açısından çok fazla çeşitlilik sunmaktadır. Sessiz kitaplarda içerik resimler kullanılarak iletilmektedir, böylelikle çocuklar kendi deneyimlerine, bakış açılarına dayanarak bu resimleri yorumlar ve kendi hikâyelerini yaratma becerisi kazanırlar. Çocukların yaratıcılıklarını kullanarak oluşturdukları bu yeni hikâyeler aracılığı ile görsel okuma becerileri de desteklenmektedir.

Günümüzde giderek yaygınlaşan öğrenme alanlarından biri olan görsel okuma, mobil araçların yaygınlaşmasının bir etkisi olarak bireylerin öğrenme şekillerini de değiştirmektedir (Güneş, 2013). Görseelliğin önem kazandığı bu süreçte sessiz kitapların etkisinin ve çocuğa olan katkılarının özellikle hayal gücü, yaratıcılık ve dil gelişimi bağlamında mobil araçlara göre çok

daha fazla olduğu söylenebilir. Sessiz kitapların, çocuklara dair tüm bu katkılarının yanı sıra değinebileceğimiz bir başka nokta ise bu kitaplardaki görsel metinlerin, içerdikleri zenginlikleri sayesinde farklı gelişimsel düzeyde olan çocukların okuması için de uygun olabileceğidir (Doğan, 2015). Buna ek olarak görseller, güvenli ve keyifli bir deneyim yarattığı için çocukların dikkatini arttırmakta ve korumaktadır. Sadece dilsel kodlara değil, çeşitli kodlara dayanan farklı öğrenme yollarını harekete geçirmekte ve farklı girdi türlerini birleştirmektedir (Nikleva & Rodríguez-Muñoz, 2022). Görsellerin kullanımı ile disiplinler arası düşünme ve öğrenme becerileri de gelişmektedir. Bu beceri hem fiziksel hem de zihinsel bir süreç olmakla birlikte yazılı veya görsel işaretlerden anlam çıkarmayı da gerektirmektedir (Özbay, 2009).

Sessiz kitaplar çocuklar için görsel okuryazarlık, kültürel okuryazarlık ve yazılı okuryazarlık arasında bağlantı kurma potansiyeline sahiptir. Sessiz kitaplar çocuklara bilişsel ve dil gelişimlerini desteklemek başta olmak üzere pek çok katkı sağlamaktadır. Sessiz kitaplar aracılığı ile çocukların yaratıcılıkları, sanata karşı duyarlılıkları gelişmektedir. Resimlerle aktarılan duygular çocukların duygusal gelişimine de katkı sunmaktadır. Sessiz kitaplar profesyonel şekilde resimlendirildiğinde bahsi geçen etkilere sahip olmaktadır. Bu nedenle resimlemede çizgi, renk, şekil, doku, uzam, kompozisyon ve perspektifin ustaca ele alınması gerekmektedir.

Sessiz kitapların doğasında bulunan açık uçluluk (Crawford & Hade, 2000; Nodelman, 1988) veya belirsizlik, okuyucuların farklı yorumlar oluşturmalarına ve tekrar tekrar dönüp ilk izlenimlerini yeniden değerlendirmesine olanak tanır (Serafini, 2010). Bu çok özel edebiyat türü ile küçük yaşlardan itibaren düşünmenin, mantığın ve eleştirel muhakemenin gelişimine uygun, yaratıcı bir alan yaratılabilmektedir (Mirandola, 2022).

Bu çalışma çerçevesinde erken çocukluk eğitimi kurumlarında öğretmenlerin etkinliklerde sessiz kitapların kullanımına daha fazla yer vermeleri önerilebilir. Buna ek olarak sessiz kitaplarla yapılabilecek etkileşimli okumalar, çeşitli etkinliklerle desteklenerek çocukların ilgileri bu alana çekilebilir ve yaratıcılıkları desteklenebilir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuklar ile etkileşimli kitap okuma faaliyetleri uygulayıp görsel metinler üzerinde konuşmaları, bunları analiz etmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alver, K. (2004). *Edebiyat sosyolojisi incelemeleri*. Hece Yayınları.
- Arizpe, E. (2013) Meaning-making from wordless (or nearly wordless) picturebooks: what educational research expects and what readers have to say. *Cambridge Journal of Education* 43(2), 163-176. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2013.767879>
- Arizpe, E. (2014). Wordless picturebooks: critical and educational perspectives on meaning-making. In B. Kümmerling-Meibauer (Ed.), *Picturebooks:Representation and narration* (pp: 91–106). Routledge.
- Atasagun, A. (2022). *Görsel okuryazarlık bağlamında sessiz kitaplar ve dil edinimi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Bayraktar, T. (2022). *Okul öncesi dönemi öğrencileri ile öğretmen ve velilerin sessiz kitaplara yönelik görsel okuma becerilerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Bosch, E. (2018). Wordless picturebooks In B. Kummerling-Meibauer (Ed.). *The Routledge Companion to Picturebooks*. (pp: 191-201). Routledge.

- Büyükköse, E.C. (2020). *Okul öncesi 3-6 yaş çocuklara yönelik özgün bir sessiz pop-up kitap uygulaması*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Chauvin, B. A. (2003). Visual or media literacy? *Journal of Visual Literacy*.23(2), 119-128. <https://doi.org/10.1080/23796529.2003.11674596>
- Ciecierski, L., Nageldinger, J., Bintz, W. P., & Moore, S. D. (2017). New perspectives on picture books. *Athens Journal of Education*. 4(2),123-136. <https://doi.org/10.30958/aje.4-2-2>
- Coskie, T. L., & Davis, K. J. (2008). Encouraging visual literacy. *Science and Children*.57-58.
- Crawford, P. A., & Hade, D. D. (2000). Inside the picture, outside the frame: semiotics and the reading of wordless picture books. *Journal of Research in Childhood Education*. 15(1), 66-80. <https://doi.org/10.1080/02568540009594776>
- Doğan, B. (2015). Okuma ve görsel okumanın bir metnin ana düşüncesini bulma ile metni analiz etme üzerine etkilerinin belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 67-84.
- Elbir, İ. (2020). *Grafik tasarımda illüstrasyon ve resim sanatı ilişkisi açısından sessiz resimli kitapların incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Erdal, G. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı yayınları çocuk kitaplarının resimlemelerine genel bakış*, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Fang, Z. (1996). Illustrations, text, and the child reader: What are pictures in children's storybooks for? *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 37(2), 3.
- Fleckenstein, K. S. (2002). Inviting imagery into our classrooms. In K. S. Fleckenstein, L. T. Calendrillo, D. A. Worley (Eds.).*Language and image in the reading-writing classroom* (pp. 21-44). Routledge.
- Gorman, B. K., Fiestas, C. E., Pena, E. D., & Clark, M. R. (2011). Creative and stylistic devices employed by children during a storybook narrative task: a cross-cultural study. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 42(2), p167-18. [https://doi.org/10.1044/0161-1461\(2010/10-0052\)](https://doi.org/10.1044/0161-1461(2010/10-0052))
- Gönen, M. (2014). Alanın bileşenleri bağlamında çocuk edebiyatı öğretiminin amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı* (Ed. Mustafa Ruhi Şirin). 277-278.
- Guichot-Muñoz, E., De Sarlo, G., & Ledesma-Gobea, E. (2020). Let me tell you: Experiences with silent books in a framework of early literacy. *Pedagogika*, 137(1), 176-192. <https://doi.org/10.15823/p.2020.137.10>
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-17.
- Hower, M., & Griffey H. (2003). *Çocuğunuza iyi bir başlangıç kazandırın* (Çev. A. Çimen, G. Utku). Timaş Yayınları. <https://doi.org/10.1017/S0142716409090158>
- International Board on Books for Young People (IBBY)(2023). *Silent books*. <https://www.ibby.org/awards-activities/activities/silent-books>
- Kerry-Moran, K. J., & Aerila, J. A. (2019). *Story in children's lives: Contributions of the narrative mode to early childhood development, literacy, and learning*. Springer.

- Koç, K., Yıldız, S., & Coşkun, R. (2015). Çocuklar resimli çocuk kitaplarındaki resimleri nasıl yorumluyor? Behiç Ak'ın "Uyurgezer Fil" kitabı ile yapılan görsel okuma üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 10(4), 687-706. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7747>
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk edebiyatının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*. 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.5505/sec.2021.25743>
- Lubis, R. (2018). The progress of students reading comprehension through wordless picture books. *Advances in Language and Literary Studies*, 9(1), 48-52. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.all.v.9n.1p.48>
- Mirandola, G. (2022). Silent books a space of imagination where the language of illustration and photo-literature meet. *Img Journal*, 4(7), 188–205. <https://doi.org/10.6092/issn.2724->
- Marble, S. (2012). *How do wordless picture books help develop writing for all students?* [Unpublished Master's Thesis], St. John Fisher University.
- Nodelman, P. (1988). *Words about pictures: The narrative art of the children's picturebooks*. University of Georgia Press.
- Nikleva, D. G., & Rodríguez-Muñoz, F. J.(2022). Effects of a visual literacy programme for the improvement of reading comprehension in primary and secondary school students. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 20, 1-9. <https://doi.org/10.21248/l1esll.2022.22.1.394>
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2006). *How picturebooks work*. Routledge.
- O'Neil, K. E. (2011). Reading pictures: developing visual literacy for greater comprehension. *The Reading Teacher*. 65(3), 214-223. <https://doi.org/10.1002/TRTR.01026>
- Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri: 1 okuma eğitimi*. Öncü Kitabevi.
- Öztürk, İ. Y., & Kavas, M. (2019). Görsel okuma ve görsel sunu becerileri bağlamında 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 23-39.
- Pantaleo, S. (2007). "How could that be?": Reading banyai's zoom and re-zoom. *Language Arts*, 84(3), 222-233.
- Reynolds, K., & Evans, M. (2009). Narrative performance and parental scaffolding of shy and nonshy children. *Applied Psycholinguistics*, 30(2), 363–384. <https://doi.org/10.1017/S0142716409090158>
- Serafini, F. (2010). Reading multimodal texts: Perceptual, structural and ideological perspectives. *Children's Literature in Education*, 41, 85–104.
- Serafini, F. (2012). Expanding the four resources model: Reading visual and multi-modal texts. *Pedagogies: An International Journal*, 7(2), 150-164. [10.1080/1554480X.2012.656347](https://doi.org/10.1080/1554480X.2012.656347)
- Serafini, F. (2014). *Reading the visual: An introduction to teaching multimodal literacy*. Teachers College Press.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. (6. Baskı). Tudem Yayınevi.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Tudem Yayınevi.
- Sivri, M. (2014). Çocuk edebiyatında görsel metin eleştirisi. *Türk Dili*, 579-584.

- Smith, G.G. (2003). Stimulating critical thinking with wordless books. *The Ohio Reading Teacher*, 36(1-2), 75-80.
- Şimşek, T. (2014). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Grafiker Yayınları.
- Şirin, R. M. (2000). *99 Soruda çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Terrusi, M. (2017). Silent books. Wonder, silence and other metamorphosis in wordless picture books. *Proceedings*, 1(9), 879-891. <https://doi.org/10.3390/proceedings1090879>
- Uzuner, S., Aktaş, E., & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6,7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 721-733.
- Yang, C. H., Cheng, J. C., & Chou, M. J. (2016). Empowering children's creativity with the instruction of wordless picture books. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 4(7). 1-16.
- Yuan, H., Segers, E., & Verhoeven, L. (2022). The role of phonological awareness, pinyin letter knowledge, and visual perception skills in kindergarteners' Chinese character reading. *Behavioral Sciences*, 12(8), 254-268. . <https://doi.org/10.3390/bs12080254>
- YükselGemalman, R. (2011). Çocuğun imgelemi ve görsel dilin önemi. Sever, S. (Ed.) 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, (s: 537-545). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Zhu, J. (2022). Using picture books to support cultural transitions among college international students: Pedagogical designs for ESL classrooms. *TESOL Journal*, 13(2), e638. <https://doi.org/10.1002/tesj.638>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

This research is a compilation and includes silent books in children's literature as a different experience in visual reading. Children's literature, which has a great impact on different developmental areas of children, has sub-branches. While the works written in this field can be grouped as written or oral, silent books, which are different from the children's books that make up the content of this literature, develop children's creativity and imagination, especially language and cognitive development. In addition to supporting children's development, children's literature also addresses children's mathematical skills such as problem solving, grouping, and social skills such as communication, sharing or developing different solutions to many problems they may encounter in daily life, cooperation, empathy and cooperation. In addition to these, it provides children with positive self-development, literary and aesthetic value perception, listening and criticism skills, and the development of their imagination and creativity. As a genre of children's literature, the impact of silent books on children's development is undeniable. These books are a new type of book that wants to tell the story through visual elements without the use of writing, words or sentences, allowing the reader to create their own story in an original way. In addition to attracting children's attention with their illustrations and visual structure, silent books are also a suitable resource for preschool children. In this age group, where children have not yet learned to read and write, they can produce the stories they wish through these books, thus supporting their language development. Studies on the concept of visual reading, which has a great impact on language learning, are handled from the birth of the child. Language learning in the womb starts with listening and progresses with visual reading. Different approaches to improve children's visual reading skills are integrated with education. Among these approaches, the cognitive approach

includes visual reading practices for the purpose of communication as a historical approach. Another visual reading approach is the constructivist approach, which draws attention to the emotional, mental and perceptual contributions of visuals on the child. One of the reasons why visual reading skill is important is that it conveys messages with a single visual. These messages are presented more effectively and in a shorter way by using visuals, whereas they could take pages with written language. The pictures analyzed through visual reading also enable them to produce new stories. In children's literature works where visuality is at the forefront, in addition to the books printed on paper from the past, books prepared from different materials with plenty of interaction are becoming widespread today. These books can be categorized as books with text, books with a combination of pictures and text, or books with only pictures. In addition to these, "silent books" are a type of book that has recently become widespread in our country. Through silent books, children's visual memory is strengthened and their vocabulary increases. In addition, children's constructing a story by examining the pictures gives them self-confidence and develops their imagination and creativity. Interpreting the images as they wish and creating a new story from them contributes to the child's cognitive and social emotional development by supporting their self-confidence and sense of achievement. These books, which the child can read by interacting with the book on his/her own, are also free from the influence of external factors. These books can be used as a tool and help children recognize and express their emotions in the social emotional development dimension. Preschool children are encouraged to get acquainted with books and realize their feelings and thoughts by freely interpreting the pictures in these books through silent books. Silent books are prepared to cover the 3-6 age period of children's literature and can also be prepared for different age groups. Compared to other children's books, silent books are books in which the child is more active and can read interactively and independently. In these books, each reader can derive different meanings and interpretations from the same pictures. The importance of visual perception and learning by seeing was emphasized. While silent books can be prepared on different topics, their content is mostly about social responsibilities, values, environment and nature. In addition, the intonations, lines, dots and coloring in the drawings of the pictures also determine the meanings of the pictures. Silent books are often preferred in early childhood as most of them are aimed at children between the ages of 2 and 8. They are recognized as one of the most beautiful artistic forms of literature and offer a great variety of topics, themes and levels of difficulty.

Method

The study was conducted as a review. As a result of the related readings and literature review, silent books and their importance in visual reading were investigated and it was aimed to contribute to the field with this study.

Results And Discussion

Quiet books have the potential to connect visual literacy, cultural literacy, and print literacy for children. Quiet books also develop children's creativity and sensitivity to art. The emotions conveyed by the pictures also contribute to the emotional development of children. Silent books have the effects mentioned above when professionally illustrated. For this reason, line, color, shape, texture, space, composition and perspective must be handled skillfully in illustration. This study aims to examine the characteristics of silent books and their importance in visual reading. For this purpose, children's literature, visual reading and silent books were mentioned and suggestions were made at the end of the study.